

Харічков С.К.

д.е.н., професор, зав. кафедри менеджменту Одеського національного політехнічного університету,
kharichkov.sergey@gmail.com

Крутякова В.І.

директор Інженерно-технологічного інституту «Біотехніка» НААН України,
kvi2305@yandex.ru

СИСТЕМАТИКА ЦІЛЕЙ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРИРОДОГОСПОДАРЮВАННЯ

АНОТАЦІЯ. Наведено концептуальні базові засади розвитку природогосподарювання як індустріально-орієнтованого сегменту національної економіки, запропоновано структурування цілей інноваційного розвитку природогосподарювання.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: національна економіка, природогосподарювання, індустріалізація, інноваційний розвиток, архітектоніка цілей розвитку.

SYSTEMATICS PURPOSES OF INNOVATION DEVELOPMENT OF USE OF NATURAL RESOURCES

ABSTRACT. The basic principles of the conceptual development use of natural resources as the industrial-oriented segment of the national economy, it is suggested structuring innovative development goals use of natural resources.

KEYWORDS: national economy, use of natural resources, industrialization, innovation development, architectonic development goals.

Рішенням саміту ООН (Нью-Йорк, вересень 2015 р.) в рамках 70-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН визначено та 193 країнами світу прийнято Глобальний порядок денний в галузі розвитку на період до 2030 року та Перелік 17 цілей сталого розвитку (ЦСР).

Україна підтримала ці рішення та зобов'язалася розвивати національну економіку на засадах сталого розвитку: акцентом цієї позиції є збалансована інтеграція трьох складових: економічного розвитку за критерієм стратегічної конкурентоспроможності на ринках, екологічного розвитку за критеріями ресурсної ефективності, екологічної безпеки та природозбереження в динаміці, соціального розвитку за критеріями зменшення соціальної нерівності, забезпечення зайнятості та підвищення соціальних стандартів.

Така концептуальна парадигма є логічним підтвердженням підтримки Україною загальноsvізованих світових та європейських вимірів сталого розвитку. Вона має бути адаптована до стратегій розвитку національної економіки як макроекономічної системи та стосовно розвитку її окремих сегментів як мезоекономічних систем на засадах сталої індустріалізації та інноватики. В першу чергу це має бути реалізовано у перспективних стратегічних сценаріях

сталого індустріального, інноваційно спрямованого, розвитку природогосподарювання як сегменту національної економіки України, що за нашими експертними оцінками на теперішній час є базою формування 9-11 % валового внутрішнього продукту та має реальні резерви підвищення своєї значущості у структурній модернізації національної економіки України.

Базовий акцент авторської гіпотези щодо позиціонування природогосподарювання як структурного сегменту національної економіки у такому: фундаментом будь якого розвитку є необхідна та достатня сукупність ресурсів і особливих взаємозв'язків між ними в загальній множині суб'єкт-об'єктних та суб'єкт-суб'єктних відносин системи, яка розглядається як цілісний інтегрований об'єкт розвитку; при цьому ресурсами мають бути визнані всі складові інтегрального капіталу (економічного, соціального, екологічного) системи, за умови використання якого саме і відбувається її розвиток, саморегулювання, підтримання збалансованості та сталості цих трансформацій.

Оскільки одним з найбільш значущих, точніше лімітуючим капіталом, сталого розвитку соціо-еколого-економічної системи будь-якого масштабу (глобального, макро-, мезо- чи мікро-масштабу), є природний капітал, що залучається для економічного розвитку системи, як беззаперечний принцип сталого розвитку необхідно констатувати дотримання умов сталого природогосподарювання: воно не може перевищувати межі самовідтворення наземних природо-ресурсних та екологічних систем, які є компонентами біосфери та «постачальниками» природного капіталу розвитку.

Саме така діяльність із залученням природного капіталу або в якості предмету праці, або – засобу виробництва, розглядається системно як природогосподарська діяльність. За діючим в Україні класифікатором видів економічної діяльності до сегменту «природогосподарювання» мають бути віднесені такі види економічної діяльності: сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг; лісове господарство та лісозаготівлі; рибне господарство; добування кам'яного та бурого вугілля; добування сирової нафти та природного газу; добування металевих руд; добування інших корисних копалин і розроблення кар'єрів; надання допоміжних послуг у сфері добувної промисловості та розроблення кар'єрів; збір, очищення та постачання води; каналізація, відведення й очищення стічних вод; збирання, оброблення й видалення відходів: інша діяльність щодо поводження з відходами; також, в певній мірі, водний та авіаційний транспорт; діяльність домашніх господарств як виробників товарів та послуг для власного споживання.

Для системної аргументації авторської версії особливого значення набуває інноваційне визначення природогосподарювання не як сировинного, а як індустріального сегменту економіки; на основі узагальнення наукового підґрунтя та прогресивного досвіду природогосподарювання можна виокремити домінантні риси парадигми розвитку цієї сфери у стратегічній перспективі як індустріального сегменту економіки України та її регіонів: концентрація виробництва і населення в регіонах природогосподарської

спеціалізації, урбанізація, формування системи цінностей, орієнтованих на ефективність; економічне зростання в регіонах з високим потенціалом природного капіталу досягається на основі нових технологій, відбувається перехід від сировиннопродукуючої до товаропродукуючої економіки, з одночасним зростанням домінуючої ролі виробництва послуг та інформації; зміна функцій окремих територіальних підсистем через утворення зон та мікрорайонів природогосподарської спеціалізації, як «точок росту»; пріоритети економічного зростання шляхом широкого використання індустріальних способів масового виробництва кінцевих продуктів на основі уніфікації та одночасно диверсифікації видів природогосподарської діяльності та супутніх послуг.

Сталий розвиток природогосподарювання як сегменту національної економіки має перспективи тільки за умови інноваційного оновлення на засадах індустріалізації, зокрема якісного оновлення технічних, технологічних, організаційних, управлінських та соціо-еколого-економічних передумов і чинників переходу до науково- та технологічних виробництв, тобто пов'язаного з розвитком видів діяльності з виробництва кінцевих продуктів з суттєвим підвищенням в структурі їх ціни частки доданої вартості; в такому контексті, пріоритетними для держави з соціальної та економічної точки зору повинні бути види діяльності, які виробляють продукцію високого ступеню переробки і створюють високотехнологічні, а отже, високооплачувані робочі місця; акценти сучасної політики розвитку повинні змінитися на користь динамічного пріоритетного розвитку виробництв кінцевого продукту – таких видів діяльності, для яких характерна зростаюча віддача і які можуть бути драйверами розвитку в довготривалій перспективі; Україна повинна відмовитися від пасивного руху за течією та нарешті перейти до структурно-технологічної модернізації та реіндустріалізації, тобто, до керованого розвитку.

На підґрунті інтегрованого аналізу сильних та слабких сторін, можливостей та потенційних загроз щодо розвитку природогосподарювання як індустріального сегменту національної економіки запропоновано системне бачення перспективних напрямків інноваційного розвитку природогосподарювання за двома його домінантними стратегічними цілями стійкого позиціонування ринку (Ц1) та індустріально-орієнтованого розвитку (Ц2) та трьома складовими - економічною, соціальною та екологічною – системної цілі (Ц3), що забезпечує сталу стратегію досягнення перших двох.

Архітектоніка цілей інноваційного розвитку природогосподарювання базується на поєднанні у єдиній системі орієнтирів вибору (цілі – інноваційні орієнтири – доступність ресурсів для досягнення цілей – рівень впливу щодо досягнення цілей) та та відповідної диверсифікації потенційно перспективних напрямків інноваційного розвитку за стратегічною спрямованістю, масштабами, терміном реалізації, сферою застосування.